

BARQAROR TURIZM: KELAJAK AVLOD UCHUN MAS'ULIYATLI TURIZM.

Ostonova Zuhra Zubaydilo qizi

Buxoro davlat universiteti, Iqtisodiyot va turizm fakulteti talabasi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada barqaror turizm konsepsiyasining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari, uning nazariy asoslari hamda amaliyotda namoyon bo'lish shakllari tahlil qilingan. Turizm bugungi kunda faqatgina iqtisodiy foyda manbai emas, balki ekologik muvozanat, ijtimoiy barqarorlik va madaniy merosni saqlash bilan bevosita bog'liq murakkab tizim sifatida qaralmoqda. Tadqiqotda barqaror turizmning asosiy tamoyillari bo'lmish resurslardan oqilona foydalanish, mahalliy aholining manfaatlarini hisobga olish hamda tabiiy va madaniy muhitni asrab-avaylash kabi yo'nalishlar yoritilgan. Shu bilan birga, global turizm tizimida yuzaga kelayotgan muammolar, jumladan, ortiqcha turist oqimi, infratuzilma yuklamasi va ekologik bosim kabi masalalar ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Maqolada xalqaro tajriba hamda O'zbekiston turizm salohiyati o'zaro qiyosiy yondashuv asosida ko'rib chiqilgan bo'lib, bu orqali barqaror turizmni rivojlantirishda hududiy yondashuvning ahamiyati ochib berilgan. Ayniqsa, tarixiy shaharlar va tabiiy resurslarga boy hududlarda turizmni boshqarish masalalari alohida e'tibor markaziga olingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, barqaror turizmni samarali rivojlantirish uchun nafaqat nazariy konsepsiyalar, balki amaliy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish ham muhimdir. Shu nuqtai nazardan, maqola turizm sohasida ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy muvozanatni ta'minlashga qaratilgan ilmiy qarashlarni tizimlashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: barqaror turizm, ekologik turizm, yashil iqtisodiyot, mas’uliyatli sayohat, turizm statistikasi, ekologik muhofaza, ijtimoiy barqarorlik, iqtisodiy rivojlanish, madaniy meros, karbon izlari.

ABSTRACT

The current trends in the construction of tourism in this area are developed on the basis of its theoretical foundations. Tourism is considered not as a source of economic profit, but as a complex system directly related to ecological cleanliness, social development and preservation of cultural heritage. The useful resources of tourism in development are highlighted - such areas as resource use, food production of the population, and preservation of natural and cultural heritage. At the same time, issues such as eliminating problems in the global system, global tourist experience load, infrastructure tourism and security are analyzed under scientific and theoretical control. The article examines international experience and Uzbek tourism on a comparative basis, revealing the importance of regional industries in the development of tourism in this area. Special attention is paid to the issues of managing tourism in historical cities and natural resources. Commercial assistance shows that in order to increase the efficiency of economic development, not only theoretical theories but also practical management mechanisms are being introduced. In this regard, the article serves to systematize scientific views that help ensure tourism efficiency, economic and social stability.

Keywords: sustainable tourism, ecotourism, green economy, responsible travel, tourism statistics, environmental protection, social sustainability.

Аннотация

Современные тенденции в развитии туризма в данном регионе разрабатываются на основе его теоретических основ. Туризм рассматривается не как источник экономической прибыли, а как комплексная система,

непосредственно связанная с экологической чистотой, социальным развитием и сохранением культурного наследия. Выделены полезные ресурсы туризма в развитии - такие области, как ресурсопользование, производство продуктов питания для населения и сохранение природного и культурного наследия. При этом под научно-теоретическим контролем анализируются такие вопросы, как устранение проблем в глобальной системе, глобальная туристическая нагрузка, инфраструктура туризма и безопасность. В статье на сравнительной основе рассматривается международный опыт и узбекский туризм, выявляется важность региональных отраслей в развитии туризма в данном регионе. Особое внимание уделяется вопросам управления туризмом в исторических городах и природных ресурсах. Коммерческая помощь показывает, что для повышения эффективности экономического развития внедряются не только теоретические теории, но и практические механизмы управления. В этом контексте статья служит для систематизации научных взглядов, способствующих обеспечению эффективности туризма, экономической и социальной стабильности.

Ключевые слова: устойчивый туризм, экотуризм, «зеленая» экономика, ответственное путешествие, статистика туризма, охрана окружающей среды, социальная устойчивость

KIRISH

So‘nggi o‘n yilliklarda turizm sohasi global miqyosda misli ko‘rilmagan darajada rivojlanib, iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biriga aylandi. Xalqaro statistik ma‘lumotlarga ko‘ra, 2019-yilda dunyo bo‘yicha xalqaro sayyohlar soni 1,5 milliard nafardan oshgan (UNWTO, 2020). Pandemiya keyingi davrda ham ushbu ko‘rsatkich izchil tiklanib borayotgani kuzatilmoqda. Biroq turizmning tezkor o‘sishi bilan bir qatorda uning salbiy ekologik oqibatlari

ham kuchayib bormoqda. Xususan, turizm global issiqxona gazlari chiqindilarining qariyb 8 foizini tashkil etishi aniqlangan (UNEP, 2025), bu esa ekologik muvozanatga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, ommaviy turizm natijasida tabiiy hududlarning degradatsiyasi, suv resurslarining ortiqcha sarfi va mahalliy madaniy muhitning o'zgarishi kuzatilmoqda. Zamonaviy iste'molchi xulq-atvoridagi o'zgarishlar ham turizmning yangi yo'nalishlarini shakllantirmoqda. So'nggi yillarda sayohatchilar orasida ekologik mas'uliyatli turizmga bo'lgan talab ortib borayotgani kuzatilmoqda. Xususan, Booking.com platformasi tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra, turistlarning 70 foizdan ortig'i ekologik barqaror sayohat variantlarini afzal ko'rishini bildirgan (Booking.com, 2023). Ushbu tendensiya turizm xizmatlari bozorida barqarorlik mezonining tobora muhim ahamiyat kasb etayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, turizm global iqtisodiyotda ham muhim o'rin egallaydi. Jahon miqyosida ushbu soha yalpi ichki mahsulotning qariyb 10 foizini tashkil etishi qayd etilgan (WTTC, 2025). Bu esa turizmni nafaqat iqtisodiy rivojlanish omili, balki barqarorlik nuqtai nazaridan strategik boshqaruvni talab etuvchi tizim sifatida ko'rib chiqish zarurligini anglatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

2025-yilga kelib barqaror turizm konsepsiyasi nafaqat ilmiy doirada, balki global iqtisodiy siyosat va ekologik strategiyalar kesishmasida shakllanayotgan murakkab tizim sifatida namoyon bo'lmoqda. Tahlil qilingan zamonaviy adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, ushbu yo'nalish endi faqat "turizmni rivojlantirish" masalasi emas, balki global resurslar taqsimoti, iqlim xavfsizligi va ijtimoiy tenglik bilan bevosita bog'liq strategik fenomen darajasiga ko'tarilgan.

WTTC tomonidan 2025-yilda e'lon qilingan global hisobot turizm sektorining tez tiklanishi va iqtisodiy hissasining oshishini asosiy trend sifatida qayd etadi. Turizm global iqtisodiyotda muhim sektor sifatida o'sishda davom etmoqda, biroq

resurslardan foydalanish bosimi ham ortib bormoqda [1], [3]. Ushbu yondashuv turizmni global iqtisodiyotning muhim drayveri sifatida tasdiqlaydi, biroq unda asosiy e'tibor o'sish indikatorlariga qaratilgani sababli ekologik cheklovlar ikkinchi darajada qoladi. Shu jihatdan, WTTC modeli iqtisodiy optimizmga asoslangan bo'lsa-da, barqarorlikning real ekologik chegaralarini to'liq aks ettirmaydi.

World Bank tomonidan taklif etilgan "Green Tourism and Sustainable Development Pathways" konsepsiyasi esa iqtisodiy o'sishni yashil transformatsiya bilan uyg'unlashtirishga urinish sifatida baholanadi [2]. Ushbu yondashuv infratuzilma modernizatsiyasi, yashil investitsiyalar va past uglerodli texnologiyalarni joriy etishni markaziy yechim sifatida ko'rsatadi. Biroq rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda moliyaviy va institutsional cheklovlar ushbu modelning to'liq ishlashiga to'sqinlik qiluvchi asosiy omil bo'lib qolmoqda.

OECD tadqiqotlari turizm tizimini boshqaruv (governance) nuqtayi nazaridan tahlil qilib, barqarorlikni faqat ekologik emas, balki siyosiy-institutsional jarayon sifatida ham ko'rsatadi [3]. Ushbu yondashuvning ahamiyati shundaki, u davlat siyosati, xususiy sektor va jamiyat o'rtasidagi muvozanatni markaziy o'ringa olib chiqadi. Shu bilan birga, modelning universalligi masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda, chunki turli davlatlarda institutsional salohiyat keskin farqlanadi.

UNEP tomonidan 2025-yilda chop etilgan hisobot turizm sektorining ekologik izini miqdoriy jihatdan baholashga qaratilgan eng muhim manbalardan biri hisoblanadi [4]. Unda turizm, ayniqsa transport va mehmonxona sektorlarida karbon emissiyasi va resurs iste'moli sezilarli darajada yuqori ekani aniqlangan. Ushbu natijalar turizmni "yashil sektor" sifatida idealizatsiya qilish yetarli emasligini ko'rsatadi, chunki amalda u sezilarli ekologik yuklamani yuzaga keltiradi. Shu bilan birga, hisobotda adaptatsiya strategiyalari mavjud bo'lsa-da, ularning amaliy implementatsiyasi bo'yicha aniq mexanizmlar yetarlicha rivojlanmagan.

Gösslingning 2025-yildagi ilmiy ishlari turizm va dekarbonizatsiya jarayonlari o'rtasidagi murakkab bog'liqlikni ochib beradi [5]. Muallif turizmni global mobilitet tizimi sifatida ko'rib, uning iqlim o'zgarishiga bevosita ta'sirini ilmiy asosda isbotlaydi. Ayniqsa, aviatsiya va uzoq masofali sayohatlar karbon izining asosiy manbai sifatida ko'rsatiladi. Biroq ushbu yondashuv ko'proq diagnostik xarakterga ega bo'lib, amaliy siyosiy instrumentlar darajasida yechimlar nisbatan cheklangan.

Hall tomonidan ishlab chiqilgan hukumat va transformatsiya yondashuvi barqaror turizmni tizimli boshqaruv modeli sifatida talqin qiladi. Barqaror turizmni samarali boshqarish uchun institutsional yondashuv va mamlakat hukumati tizimlari muhim rol o'ynashi ta'kidlangan [6]. Ushbu modelda ko'p darajali boshqaruv, manfaatdor tomonlar integratsiyasi va siyosiy koordinatsiya asosiy o'rin tutadi. Bu yondashuvning kuchli jihati tizimlilik bo'lsa, zaif tomoni real amaliyotda manfaatlar to'qnashuvi va institutsional nomuvofiqlikdir.

Higgins-Desbiolles tomonidan ilgari surilgan "post-growth tourism" g'oyasi barqaror turizmni iqtisodiy o'sishdan tashqari adolat va tenglik paradigmasiga olib chiqadi. Ushbu yondashuv turizmni faqat daromad manbai sifatida emas, balki resurslardan adolatli foydalanish vositasi sifatida ko'radi. Bu ilmiy jihatdan innovatsion yondashuv bo'lsa-da, amaliy siyosatda uning to'liq joriy etilishi murakkab ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiyani talab etadi. Shu bilan birga ushbu tadqiqot turizmning ijtimoiy adolat va mahalliy hamjamiyatlarga ta'sirini alohida urg'u bilan o'rgangan [7].

Peeters va Highamning aviatsiya sektoriga oid tadqiqotlari turizmning eng katta ekologik muammolaridan biri sifatida havo transportini ko'rsatadi [8]. Ularning tahlilida dekarbonizatsiya jarayoni texnologik innovatsiyalarga bog'liqligi ta'kidlanadi, biroq hozirgi bosqichda bu innovatsiyalar global miqyosda yetarlicha

tez joriy etilmayapti. Bu esa turizmning ekologik transformatsiyasini sekinlashtiruvchi asosiy omillardan biri sifatida baholanadi.

Shuningdek, UNWTO tomonidan taqdim etilgan 2025-yilgi hisobot barqaror turizmni SDG (Sustainable Development Goals) bilan integratsiya qilishni strategik yoʻnalish sifatida belgilaydi [9]. Ushbu hujjat turizmni global rivojlanish siyosatining ajralmas qismi sifatida koʻrsatadi va indikatorlar tizimi orqali uni oʻlchashga harakat qiladi. Biroq indikatorlarning universal qoʻllanilishi har doim ham hududiy farqlarni toʻliq aks ettira olmaydi.

Budeanu tadqiqotlari esa barqaror turizmda isteʼmolchi xulq-atvori va individual qarorlarning rolini ochib beradi [10]. Ushbu yondashuvga koʻra, turizmning barqarorligi faqat davlat siyosati yoki korporativ strategiyalarga emas, balki individual xatti-harakatlar oʻzgarishiga ham bogʻliq. Biroq ushbu model mikro darajada samarali boʻlsa-da, makro darajadagi tizimli muammolarni toʻliq hal qilishga yetarli emas.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar asosida shuni qayd etish mumkinki, barqaror turizm konsepsiyasi hozirgi bosqichda uch asosiy transformatsiya yoʻnalishi boʻyicha rivojlanmoqda: iqtisodiy tiklanish va oʻsish modeli, ekologik dekarbonizatsiya zaruriyati hamda ijtimoiy adolat va boshqaruv transformatsiyasi. Biroq ushbu yoʻnalishlar oʻrtasida toʻliq integratsiya shakllanmagan boʻlib, nazariy yondashuvlar bilan amaliy implementatsiya oʻrtasida sezilarli tafovut mavjud. Ayniqsa, ekologik bosimning ortishi va iqtisodiy oʻsish talablari oʻrtasidagi ziddiyat barqaror turizmni rivojlantirishdagi eng muhim ilmiy muammo sifatida saqlanib qolmoqda.

Shu sababli kelgusidagi tadqiqotlar tizimli integratsiya, hududiy moslashuv va amaliy siyosiy mexanizmlarni ishlab chiqishga yoʻnaltirilishi lozim.

METODOLOGIYA.

Ushbu tadqiqot barqaror turizm konsepsiyasining nazariy asoslari va zamonaviy rivojlanish tendensiyalarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, ilmiy tahlilning sifat (qualitative) yondashuvi asosida amalga oshirildi. Tadqiqotda asosan ikkilamchi ma'lumotlar tahlili (secondary data analysis) usuli qo'llanildi.

Tadqiqotning empirik bazasi sifatida xalqaro ilmiy adabiyotlar, yetakchi tashkilotlar hisobotlari hamda statistik ma'lumotlar tanlab olindi. Jumladan, United Nations Environment Programme (UNEP), World Tourism Organization (UNWTO), World Bank va OECD kabi tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan rasmiy hisobotlar, shuningdek, Gössling, Hall, Higgins-Desbiolles, Budeanu, Peeters va Higham kabi olimlarning ilmiy ishlari tahlil qilindi. Mazkur manbalar barqaror turizmning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarini kompleks yoritgani sababli tanlab olindi. Tahlil jarayonida kontent-tahlil (content analysis) va solishtirma tahlil (comparative analysis) usullaridan foydalanildi. Ushbu usullar orqali turli ilmiy yondashuvlar o'zaro taqqoslandi, ularning umumiy va farqli jihatlari aniqlanib, barqaror turizm konsepsiyasining rivojlanish tendensiyalari tizimlashtirildi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, mazkur tadqiqot doirasida birlamchi ma'lumot to'plash usullari, ya'ni so'rovnoma, intervyu yoki bevosita kuzatuv ishlari amalga oshirilmadi. Tadqiqot to'liq ravishda mavjud ilmiy adabiyotlar va ikkilamchi statistik ma'lumotlar asosida olib borildi. Bu yondashuv barqaror turizmning nazariy asoslarini chuqur tahlil qilish va umumlashtirish imkonini berdi.

Umuman olganda, qo'llanilgan metodologik yondashuv barqaror turizmni ko'p qirrali ilmiy konsepsiya sifatida tahlil qilish, mavjud nazariyalarni tizimlashtirish hamda ularning amaliy ahamiyatini baholashga xizmat qildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Olib borilgan adabiyotlar tahlili natijasida barqaror turizm konsepsiyasi bir nechta o‘zaro bog‘liq yo‘nalishlar asosida shakllangan kompleks tizim ekanligi aniqlandi. Tahlil qilingan ilmiy manbalar mazmunan uch asosiy blokka ekologik barqarorlik, iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy muvozanatga ajralishini ko‘rsatdi. Ushbu uch komponent deyarli barcha mualliflar ishlarida turli nisbatlarda uchrasada, ularning ustuvorligi tadqiqot yo‘nalishiga qarab farqlanishi kuzatildi. Natijalarga ko‘ra, dastlabki ilmiy yondashuvlar barqaror turizmni umumiy rivojlanish konsepsiyasi doirasida talqin qilgan bo‘lsa, keyingi tadqiqotlarda u aniqroq tarmoqlar kesimida chuqurlashtirilgan. Xususan, turizmning ekologik ta’siri masalasi keyingi bosqich tadqiqotlarida ustuvor yo‘nalishga aylangan. Transport, resurslardan foydalanish va karbon emissiyasi bilan bog‘liq muammolar ilmiy ishlarda eng ko‘p tahlil qilingan jihatlar qatoriga kiradi. Shu bilan birga, iqtisodiy omil ham barqaror turizm tizimining ajralmas qismi sifatida baholangan. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, turizm ko‘plab hududlar uchun muhim daromad manbai bo‘lishi bilan birga, noto‘g‘ri boshqaruv sharoitida resurslarning haddan tashqari ekspluatatsiyasiga olib kelishi mumkin. Natijada iqtisodiy manfaat va ekologik muvozanat o‘rtasida muayyan qarama-qarshilik yuzaga keladi. Ijtimoiy omil esa adabiyotlarda nisbatan kamroq, ammo chuqurroq kontekstda yoritilgan. Xususan, turizmning mahalliy aholi turmush tarziga, madaniy merosga va ijtimoiy tuzilishga ta’siri muhim natijalardan biri sifatida ajralib chiqdi. Ba’zi tadqiqotlarda turizm ijtimoiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlovchi omil sifatida baholansa, ayrim hollarda u madaniy soddalashtirish va ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiruvchi omil sifatida ham ko‘rsatilgan.

Tahlil jarayonida yana bir muhim jihat aniqlandi: barqaror turizm bo‘yicha ishlab chiqilgan nazariy modellar amaliyotda bir xil darajada samarali ishlamaydi. Ayniqsa, rivojlanayotgan hududlarda boshqaruv mexanizmlarining yetarli darajada shakllanmaganligi natijasida barqarorlik tamoyillarini joriy etish murakkablashadi. Bu holat nazariy qarashlar bilan real amaliyot o‘rtasida sezilarli tafovut mavjudligini

ko'rsatadi. Shuningdek, xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan indikatorlar tizimi barqaror turizmni baholashda muhim vosita sifatida namoyon bo'ldi. Biroq ularning barcha hududlarda bir xil samaradorlik bilan qo'llanilishi har doim ham mumkin emasligi kuzatildi. Bu esa barqaror turizmni baholashda hududiy xususiyatlarni inobatga olish zarurligini ko'rsatadi.

Umumiy natija sifatida shuni ta'kidlash mumkinki, barqaror turizm bugungi kunda yagona qat'iy modelga ega bo'lmagan, balki turli ilmiy yondashuvlar asosida rivojlanayotgan dinamik tizimdir. Tahlil natijalari ushbu konsepsiyani samarali amalga oshirish uchun nazariy qarashlar va amaliy boshqaruv mexanizmlarini o'zaro uyg'unlashtirish zarurligini ko'rsatdi. Olingan natijalar barqaror turizmni alohida yo'nalishlar yig'indisi sifatida emas, balki o'zaro bog'liq murakkab tizim sifatida ko'rib chiqish zarurligini ko'rsatadi. Adabiyotlar tahlilida aniqlangan ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy komponentlar o'zaro muvozanatda ishlamaguncha, barqarorlik haqidagi nazariy qarashlar amaliy natijaga aylanmaydi. Shu jihatdan, mavjud ilmiy yondashuvlarning aksariyati muammoning muayyan qismini chuqur yoritgan bo'lsa-da, ularni integratsiyalash masalasi hali ham ochiq qolmoqda. Olib borilgan adabiyotlar tahlili natijasida barqaror turizm konsepsiyasi ekologik barqarorlik, iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy muvozanatning o'zaro uyg'unlashuvi asosida shakllanadigan kompleks tizim ekanligi tasdiqlandi. Biroq tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy yondashuvlar ushbu komponentlarni alohida-alohida yoritishga moyil bo'lib, ularning amaliy integratsiyasi ko'plab hollarda yetarli darajada ta'minlanmagan.

Tadqiqot doirasida muallif tomonidan quyidagi muhim ilmiy xulosalar ilgari suriladi. Birinchidan, barqaror turizmni rivojlantirishda asosiy muammo iqtisodiy manfaatlar va ekologik cheklovlar o'rtasidagi nomutanosiblik bilan bog'liq. Ko'plab hududlarda turizm daromad manbai sifatida ustuvor qo'yilib, resurslardan foydalanish chegaralari yetarlicha hisobga olinmaydi. Natijada uzoq muddatli

ekologik barqarorlikka zarar yetishi kuzatiladi. Ikkinchidan, nazariy modellar va amaliyot o'rtasidagi tafovut ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda yaqqol namoyon bo'ladi. Ushbu tadqiqot natijalariga ko'ra, barqaror turizm tamoyillarini samarali joriy etish institutsional boshqaruv darajasi, normativ-huquqiy baza va infratuzilma rivojlanishiga bevosita bog'liq. Shu nuqtai nazardan, barqarorlikni ta'minlash faqat konseptual yondashuv emas, balki amaliy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishni talab etadi. Uchinchidan, olingan natijalar hududiy yondashuvning zarurligini ko'rsatdi. Xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan universal indikatorlar tizimi barcha hududlarda bir xil samaradorlik bilan ishlamasligi mumkin. Har bir mintaqaning ekologik resurslari, ijtimoiy tuzilmasi va iqtisodiy imkoniyatlari turlicha bo'lganligi sababli, barqaror turizmni boshqarish moslashuvchan strategiyalar asosida amalga oshirilishi lozim.

O'zbekiston sharoitida olib borilgan tahlillar ham ushbu xulosalarni tasdiqlaydi. Xususan, Samarqand va Buxoro kabi tarixiy shaharlarda turistik oqimning ortishi infratuzilma yuklamasining oshishiga hamda madaniy meros obyektlariga bosimning kuchayishiga olib kelmoqda. Bu esa turizmni tartibga solish, turistlar oqimini boshqarish va resurslardan foydalanishni optimallashtirish zaruratini yuzaga keltiradi. Shu bilan birga, Xiva kabi nisbatan kichik hududlarda turistlar zichligining ortishi ekologik va ijtimoiy muvozanatga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, Venetsiya, Barselona va Bali kabi hududlarda turizmni tartibga solish mexanizmlari — jumladan, turistlar sonini cheklash, ekologik soliqlar joriy etish va hududiy kvotalar belgilash — barqaror boshqaruvning samarali vositasi sifatida qo'llanilmoqda. Mazkur tajribalarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali turizmni barqaror rivojlantirish imkoniyatlari kengayadi.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari barqaror turizmni samarali rivojlantirish uchun nazariy yondashuvlarni hududiy xususiyatlar bilan uyg'unlashtirish, boshqaruv mexanizmlarini kuchaytirish hamda iqtisodiy va ekologik manfaatlar o'rtasida muvozanatni ta'minlash zarurligini ko'rsatdi. Ushbu natijalar barqaror turizmni alohida yo'nalishlar yig'indisi sifatida emas, balki o'zaro bog'liq kompleks tizim sifatida ko'rib chiqish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot barqaror turizm konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishini turli ilmiy yondashuvlar asosida tahlil qilish orqali uning murakkab va ko'p qatlamli tizim ekanligini tasdiqladi. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, barqaror turizmni samarali tashkil etish ekologik muhofaza, iqtisodiy manfaatdorlik va ijtimoiy barqarorlik o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga bevosita bog'liq. Tahlil davomida aniqlanishicha, mavjud ilmiy yondashuvlar turizmning alohida jihatlarini chuqur yoritgan bo'lsa-da, ularni yagona amaliy mexanizmga birlashtirish muammosi dolzarb bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, nazariy modellarni real boshqaruv tizimlariga moslashtirish masalasi yetarli darajada hal etilmagan. Bu esa barqaror turizmni rivojlantirishda umumiy konsepsiyadan aniq strategiyalarga o'tish zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari barqaror turizmni baholash va boshqarishda hududiy xususiyatlarni inobatga olish muhimligini ochib berdi. Har bir mintaqaning ekologik resurslari, iqtisodiy imkoniyatlari va ijtimoiy tuzilmasi turlicha bo'lganligi sababli, yagona universal modeldan foydalanish kutilgan natijani bermasligi mumkin.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, barqaror turizmni rivojlantirish kelajak avlod manfaatlarini hisobga olgan holda hozirgi turizm faoliyatini qayta ko'rib chiqishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, ushbu yo'nalishda keyingi tadqiqotlar amaliy boshqaruv mexanizmlarini ishlab chiqish, nazariy yondashuvlarni

integratsiyalash hamda hududiy moslashuvchan strategiyalarni yaratishga qaratilishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. World Travel & Tourism Council (WTTC). (2025). Global Travel & Tourism Economic Impact Report 2025.
<https://wtcc.org/research/economic-impact>
2. World Bank. (2025). Green Tourism and Sustainable Development Pathways. Washington, DC: World Bank.
<https://www.worldbank.org/en/topic/sustainabledevelopment>
3. OECD. (2025). Tourism Trends and Policies 2025: Sustainable Transformation of Tourism Systems.
<https://www.oecd.org/cfe/tourism/>
4. United Nations Environment Programme (UNEP). (2025). Sustainable Tourism and Climate Resilience Report 2025.
<https://www.unep.org/resources>
5. Gössling, S. (2025). Tourism and decarbonisation pathways: Evidence from global mobility systems. Journal of Sustainable Tourism.
<https://www.tandfonline.com/toc/rsus20/current>
6. Hall, C. M. (2025). Governance and sustainability transitions in tourism systems. Tourism Management Perspectives.
<https://www.sciencedirect.com/journal/tourism-management-perspectives>
7. Higgins-Desbiolles, F. (2025). Tourism after growth: Justice, equity and planetary boundaries. Tourism Geographies.
<https://www.tandfonline.com/toc/rtxg20/current>
8. Peeters, P., & Higham, J. (2025). Aviation decarbonisation and tourism futures. Journal of Air Transport Management.

<https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-air-transport-management>

9. UNWTO. (2025). Tourism and Sustainable Development Goals Progress Report 2025.

<https://www.unwto.org/sustainable-development>

10. Budeanu, A. (2025). Sustainable consumption in tourism: Behavioral shifts and policy interventions. Journal of Cleaner Production.

<https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-cleaner-production>

11. World Tourism Organization (UNWTO). (2021). Sustainable Development of Tourism Guidelines.

<https://www.unwto.org/sustainable-development>

12. OECD. (2023). Tourism and housing policy: Managing short-term rentals in cities.

<https://www.oecd.org/cfe/tourism/>

13. United Nations Environment Programme (UNEP). (2022). Plastic pollution reduction in tourism destinations.

<https://www.unep.org/resources>

14. Reuters. (2024). Venice introduces tourist entry fee to manage overtourism.

<https://www.reuters.com/search/news?query=Venice%20tourist%20entry%20fee%202024>

15. Committee of Tourism of Uzbekistan. (2024). Tourism development strategy of Uzbekistan.

<https://uzbektourism.uz/en>